

ГРИГОРИЙ ЦАМБЛАК

ПОХВАЛНО СЛОВО ЗА СВ.

ЕВТИМИЙ

Превод от старобългарски: П. Русев, Г. Данчев, А. Давидов, 1971

chitanka.info

Ако Аарон, древен свещеник от Стария завет, чрез жертвите на безсловесните, поръсвайки с кръв от юнци и козли и с пепел от юници осквернените, ги освещаваше за телесно очистване и поради това е удостоен с помен, естествен за слугите Божи, за да го споменава винаги в църква пророкът, като казва в книгата на псалмите: „Мойсей и Аарон между Неговите свещеници“; и пак: „Изпрати Мойсея, своя раб, и Аарона, когото си избра“; и пак: „Извел Си като овце Своя народ чрез ръката на Мойсей и Аарон“; не е ли много повече достоен за похвали Евтимий, изпълнител на неведомите тайнства и съпричастник на апостолската слава, свещеник на онази велика жертва и учител на истината, в която ангелите желаят да вникнат и която прочее той чисто спази и непорочно преживя; и най-сетне светителят чрез многообразните страдания сам себе си принесе в свещена жертва, благоугодна на Господа?

Но какви похвали от слово да въздадем на този, който, макар да беше вития на съвършеното слово, учеше любословните да възхваляват добродетелта с мълчание вместо със слово; който надминаваше измеренията на самото естество; който, обхванат изцяло от съзерцание на божественото, твърдеше, че животът не е в тялото, а в изучаването на божия език; за когото певецът, като плете словото, казваше: „Езикът ми е перо на книжник бързописец.“

И тъй, ще дръзнем ли да го възхвалим?

Ще дръзнем всянак, понеже усърдието ни влече. Не защото за нас, които се наричаме чада на такъв баща, не е беда да мълчим; не че с нашите похвали ще бъде по-зnamенит — та и как, когато той се числи всред апостолите и увеличава техния брой; но слушателите към старание да подтикнем и подобни желания да възпламеним. И понеже са много делата му, които са от нашия език по-висши, с малки някои припомняния ще направим да се познае мъжът, както някой би рекъл: орелът — по перата, по ноктите — лъвът.

А понеже се нареди с апостолите, както преди казах, оттук е явно, че техния живот от самата си юност пожела, като подражаваше на върховния апостол Петър и на синовете Зеведеови. И не само че изостави всичко, но и като го възnenавида, последва възлюбилия и познал нищетата Христос, поради това обещал небесата, за които Павел свидетелствува, след като бе възнесен до третото небе. Себе си той вписа за гражданин на небесния Йерусалим, съграден от живи

камъни, чийто художник и създател е Бог. Той считаше за отечество само рая, първото селище на человека, единствената чест за рода му, което свързва с Бога и което не е възможно иначе да се постигне освен чрез усърдие. Защото „На всички, които го приеха — рече гласът Господен, — даде им власт да бъдат чада Божи.“ От такова благородство, прочее, какво би могло да бъде по-почтено?

Макар че на младини, когато помисълът на мнозина е несъвършен поради възрастта, разсъдъкът и на добрия греши, той показва отрано какъв ще бъде в края на живота си. И както облагородените дръвчета, когато с първо израстване вдигнат прави върхари, предвещават на земеделците с този си вид по-сетнешната своя хубост, по такъв начин и той.

Докато от невежество душата на другите е склонна да греши, като често се подхлъзва към неща суетни, пък и неполезни, присъщи на младостта, той потвърди — поради желание за съвършен живот — истинността на Давидовите думи, че праведникът разцъфтява, сякаш финикова палма. Защото само това дърво израства с еднаква дебелина от земята до върха и с времето в продължение на растежа си ни един клон в ширина не пуска. Така и той от ранна възраст разцъфтя, като тутакси с избора на своя живот се отдели съвършен и високорастящ.

Като избра високото и истинско любомъдрие, наричащо се монашески живот, възлюби като Илия и Йоан пустинята и цял към нея беше устремен и хвалеше ползата от нея. Защото тя устрои отначало Илия да бъде хранен от врани, тя изействува да види той и Бога като ефирна сянка, доколкото това е възможно за човек, направи той да свали от небето огън, който изгори жертвите, и със слово да разреши на облаците обикновената служба на дъжд; а пък Йоан, когото отхрани с плодове, тя направи да се покаже най-голям между родените от жени, посочи го за кръстител в покаянието и го сподоби да сложи ръце върху кръщаващия с Дух Свети. Тях имаше за учители не само в пустинничеството, но и в смирението. Защото нито Илия, вършейки преславни чудеса, се възгордя от тях, нито Йоан, който бе повече от човек, се възголемя с живота си; но преживяха, изповядващи преди всичко смирението, за да видят пред себе си наградата за великите си дела. Защото бремето на гордостта няма обичай да възнася носещия го, както Илия на небето, нито да го прави ангел, както Йоан, а го поваля безжалостно и от ангели прави бесове.

Като им подражаваше, той прекара в размисъл, без онова, което правеше всеки ден, да го промени. Кой така непоколебимо опази послушанието, чрез което най-добре като на здрава основа се крепят добродетелите на този духовен живот; та то е и мъченически подвиг, и борба, и победа. Това аз изповядам, че е истина, и не друг някой ще ми потвърди думите, а Той самият, Който беше послушен до смърт, дори до смъртта на кръста. Кой така подобно на премъдрия Евтимий изпита на своето тяло хитрините, коварствата и козните на лукавия, както някой ковач нагорещеното желязо с вода, та в замяна на многогодишни лишения да придобие острота на ума и горещо усърдие и поради това да надмине тези, които в такова любомъдрие вече доста са се трудили? Кой е стоял в молитва всенощна, докато почувствува, че не е същество от плът, а е някакъв каменен стълб? Кой с непрестанно песнопение е възхвалявал Господа не седем пъти на ден, както е в псалтира, но тъй, че самото му дихание да е песен изпращана от гълбините на душата? Кой от постелята и дори от лягането на голата земя като се отказа, на стол утешаваше малко нуждата от сън или по-точно да се каже — прогонваше съня? Много пъти опитните в бран и проявени в мъжество воини поради голямото си военно изкуство, искайки да нанесат блъскава победа над противника, го подмамват с бягство, за да се излъже гонещият ги и от мисълта за победа да се отпусне, а те в победните му заблуждения по-лесно го побеждават и го показват като изиграно дете.

Така и нашият опитен воин на духовната бран, като се преструваше на победен от естеството, още повече побеждаваше това естество. И на лукавия се падна не само безплодната борба, но и пълното с присмех отстыplение, а пък на блажения — не само освобождение след победата, но и прослава заради умението. Кой така устоя на корема, който много искаше, и на неговите сласти и го наказа без храна? Кой укроти любомъдро корема, който с движението си му причиняваше болки, като прие храната на Даниил и на тримата момци? Дори царската монета никога не беше почетена от Евтимий, защото след Павел и с Павел той беше учител по безкористно и като него правеше, и като него говореше: „Като имаме храна и облекло, нека от това да бъдем доволни.“ Кой от светските хора обикна градското население, пазарищата и гълчката така, както той безметежната пустиня?

Докато божият човек живееше в послушание, изпълнявайки отеческата повеля, имаше задължение също и за братството да се грижи. Но нека никой не смята тази грижа за телесна, само за храна и облекло на тялото, а за спасение на душата и за опазване на помислите. Всичко това разсъдителният отец (Св. Теодосий Търновски) повери на Евтимий, като на опитен ръководител, а сам на неголямо разстояние от обителта размишляваше в пълно безмълвие.

Теодосий е този защитник на добродетелите, който пръв посели онай дълбока пустиня и я направи жилище за хора, която по-рано поради пустотата си беше достъпна най-вече за бесове, а не за хората. Като прие твърде млад този велик и църковен стълб, с млякото на благочестието и с поученията за борба в мислите той го превърна в мъж съвършен и го предопредели за оръжие на духа, който от такива се нуждае. Той именно наследи безпогрешното правило за умствения живот на онай Синайски, силен в боговидението Григорий (Св. Григорий Синаит), който чрез строгия устав на разума направи Парорийските планини да не отстъпват в нишо на Синайската планина; и на него, прочее, блаженият Теодосий стана приемник на живота и молитвата, а пък на Теодосий — чудният Евтимий.

Както казах, отецът живееше недалече от обителта; веднаж, по обичая си в уречена вечер Евтимий отиде и щом наближи, даде знак отдалече, но не чу отеца, който го беше призовал. След като многократно потропа и старецът не отговори, той бързо се озова пред старческата килия, помислил, че това необичайно мълчание не е на добро. Когато почука на вратата, а очакваният глас както по-рано мълчеше, той погледна през едно малко прозорче и видя духовен старец цял от глава да нозе като в светлина да стои прав, както писанието описва Самуила, издигнал нагоре преподобните си ръце, без да прави каквото и да е движение, вдигнал и очи като ръцете си. Обзвет от страх и ужас, Евтимий веднага се върна и с клепален звън призова братята за утринно богослужение. Когато отиде пак в настъпилата нощ, намери великия пред вратата на килията да седи и да ридае. И когато той падна при нозете му с лице към земята, зарида като него и запита за причината на сълзите му: „Завладяването на страната от агаряните и пълното запустяване на обичната пустиня — това е причината“ — отговори старецът. „Но ти, чадо, бъди мъжествен и нека

крепне твоето сърце — рече, — защото ще се удостоиш с вериги и с апостолско гонение.“

Според своята премъдрост Бог нареди и това: не само блаженият старец, получил награди и почести, достойни за добродетелта, да се прояви и като надарен с пророческа дарба, но и свещеният Евтимий, предугадил волята Божия, да не отбегне от призванието си, понеже покъсно щеше да бъде изпратен като втори Мойсей за предводител на народа.

Малко време мина и вече настъпи началото на предсказанието. Когато варварите оплячкосаха всичко наоколо, Евтимий, оставил поради тях любимата пустиня, заедно с отеца отиде във великия Константинов град, където след малко време новият Исаак с много сълзи почете и предаде на гроба новия Авраам, отминал при Господа, или като нов Елисей, видял възнеслия се Илия, наследи двойна благодат, — вместо овчи кожух, наследявайки тялото на отеца.

Какво стана по-нататък? Дободетелта направи този мъж прочут навсякъде и като с пръст показваше делата му, плод на безмълвието, на смирението, на размишлението, на самото съзерцание. И беше никак чудно да се гледа и достойно за Божия промисъл това, което вършеше. Пренебрегваха се известните в целия град с добродетелите си, оставяха се близките, а се търсеше този беден, нищ, безимотен чуждестранен пришелец, за да даде духовна храна и да изпълни с блага гладната душа. Така в чужбина Бог прослави верния Авраам, като му заповядда да излезе от своята земя и от бащиния си дом заради любовта си към него. Така възвиси той Йосифа заради целомъдрието и беззлобието, като разпореди да се видят в неговите ръце целият Египет и фараоновият дом. Обаче онези възвеличи сред варвари и в светски дела, а Евтимий — сред любомъдри мъже, занимаващи се с духовно усъвършенствуване.

За неговите мъки и за телесните му подвизи свидетелствуват монасите, които още живеят в Студийската обител, сигурни свидетели са и жителите от Лаврата на преподобния Атанасий и безмълвниците от цялата Атонска планина. Защото така пожела Божественият промисъл — свещената оная планина да приеме достойния за удивление и да се наслади пълно от неговата доброта и да бъде свидетел и велегласен проповедник на неговата слава.

Ако при липса на добър бива провъзгласяван за велик и възхваляван и този, който е направил малко нещо, трябва много повече да се възхвалява този, който поради това, че е от плът, е считан от ангелите за малък, а сред такова множество богоносни мъже така е просиял, като е показал и поучавал велики неща. И тъй като не вършеше нищо за показ, но повече тайно, той страдаше подобно на оня, който се опитва да потули запален светилник в стъкленица, та лъчите му да скрие. Но какво вършеше?

Кулата, наречена Селина, която е в тази свята планина, макар и не с глас, повече известява за подвигите на безмълвието и за борбите на светеца против невидимите неприятели, които той с молитвени стрели поваляше и в бягство обръщаше, хвърляйки отвисоко пламъка на търпението и обгаряйки техните безсрамни лица, а с ума си достигайки небесните, на които той се наслаждаваше мислено още преди да си замине от този свят. Похвалява се Гедеон, който победи мадианитите, по същия начин и Давид сред певците се прославя, загдето победи десетки хиляди; но онези са били воини от плът и действително побеждаеми от усещането за болка и изтиchanето на кръвта. Евтимий пък се прояви, като ги победи в борба, която се състои в мислите, борба толкова по-силна и по-люта от плътската, колкото по-силна и по-висша е мисълта от плътта. Затова и Павел, въоръжавайки ни за възвеличаването на такава борба, казва: „Нашата борба не е против кръвта и плътта, но против началствата, против властите, против светоуправниците на тъмнината от тоя век, против поднебесните духове на злобата.“

И тъй, понеже лукавият бяс се видя така победен, след като беше употребил всички козни и беше повдигнал всеки камък, без да намери нещо, с което да победи непобедимия, той предполагаше, че поради изкушенията му ще види очакваното, но се лъжеше — като от детски стрели бяха неговите рани и показваха немощта на своята природа пред безстрашното държание на този мъж.

Понеже виждаше, че душата на царя (Византийският император Йоан V Палеолог (1341–1391) е повече златолюбива, отколкото христолюбива, и че слухът му с готовност се насочва повече там, където би чул да се говори нещо за злато, лукавият бяс чрез единого, който се преструваше и по живот, и по облекло на монах, а по-точно беше съсьд на оня бяс, извести на царя, че Евтимий притежава много

богатства и съкровища царски, имащи голяма ценност, и заради това най-много лицемери чрез безмълвието си, за да не бъде познат от някои някога. И веднага не чрез писма, не чрез пратеници, и не по друг подобен начин провери, но — о безсрание! — пристигна в пристанището на Лаврата и сам направи такава проверка на представилия се с чест мъж. И царят, прочее, потърси от него, което нямаше, а той показа, каквото имаше. Този, който със сила разследваше, се разобличи като страдащ от ненаситно златолюбие, а пък разследваният, от когото се търсеше това и който водеше птичи живот, прояви добродетелта, държана в тайна и само на бога известна, прояви я пред мнозина — и не само пред монасите, но и пред всички светски люде, кои то можаха да пристигнат с царя и по суша, и по море, и се прослави с името и с венеца на безкористието.

И се събудна тогава евангелското слово: „Нека засияе светлината ви пред човеците, та след като видят добрите ви дела, да прославят вашия Отец, Който е на небесата.“ И така пак беше повален сатаната; чрез което разчиташе да препъне, с него беше препънат, и с каквото разчиташе да оскверни мъжа, с това повече проявен го видя и беше посрамен; и тези, които събра против светеца с борческия разум от различни народи и градове, превърна в проповедници на неговата добродетел. Това се случи и с Йов. Когато изпитващият го сметна вече повален, тогава го видя не само укоряван от приятелите, поради търпението и незлобието, но и прославен и възвеличен от народите по цялата вселена. И се провикна апостолът по всички църкви, на които бе учител: „Слушали сте за търпението на Йов и видяхте края му, даден от Господа.“

Но царят съвсем не оценяваше нещата така, а се стремеше това, което с наслада беше чул, с очи да види и да пипне с ръце. Защото е лята тази страст, най-лята от лютите, поради което и блаженият Павел с право я нарече идолослужение. Защото душата, когато бъде обхваната от нея, както безумец, погълнат от влечението на силно чувство, презира не само срама, но и самия живот. И божият човек беше заточен на острова, наречен Лемнос, отстоящ от Лаврата на около шестдесет поприща.

После, когато не след дълго тръгна за Византия, на царя се яви някакво божествено видение и го заплаши, че ще изпита гнева му, ако не отдае веднага на преподобния заслужаваната свобода. И тъй,

принуден от страх повече, а не по собствено желание, той смири царската си гордост, припадна на колене, моли се и прошка поиска. Който преди беше безмилостен, горд и високомерен, молеше за милост като жалък раб, а който беше обиждай, страдащ и смирен, развързваше оня, който го беше свързal, оправдаваше оня, който го беше обидил, смиляваше се над клеветника, благославяше злодачника. Така добродетелта е свикнала да се проявява най-вече чрез противниците си; и чрез тези, които мислят да я затъмнят, тя повече расте, приемайки всичко това за умножаване на своите качества. Както горящите въглени, покривани от някого с много слама, за да бъдат угасени, от нейното притуряне изпускат веднага още по-голям пламък нависоко, така и тук: Евтимий по-напред беше известен на малцина с добродетелта си, но поради изпитанието стана известен на мнозина, или по-просто казано — пред всички възия.

И понеже доста време прекара в чуждата страна, дето мнозина го задържаха там и го молеха да пребивава с тях, като разсъди, той предпочете отечеството пред всичко и към него пак се отправи, носещ различни богатства от премъдрост и разум, които накупи като някой търговец, проявил способността си в далечни страни. И тъй, нека оня, който справедливо преценява нещата, не счита малко достойно за похвала това — да пренебрегне молбата на такъв голям град и стремежа на избраниците му да го задържат, без да приеме усърдието и на самите велможи, които отиваха при него за същото. Стремежът на всички беше да пребивава сред тях великият Евтимий, понеже насаждаше добродетели, тъй като бе законоположник на монашеския живот. Но избягвайки навсякъде нещата, които водят към възгордяване, и знаейки, че много често първопричина за грешния живот бива страсти на възгордяването, той се стремеше да се посвети на безмълвнически живот в отечеството си като в някое пристанище. Защото трябваше и отечеството, което го роди, да си има красител и във време на нужда крепител, обогатен с духовни дарби; и когото то от храни с мляко, да го спечели за духовен хранител и да се украси не чрез някой друг, а чрез собствен плод, и от него да бъде то насочвано по пътя на големия живот.

Прочее, като пристигна там, Евтимий не се издаде пред ония, които го желаеха, не се поблазни от любочестието на онези, които се стараеха да се надминат един друг в това, не се преклони пред думите

и умилиителните сълзи на имотните, а направи жилище една пещера, доста отдалечена от градския и от всякакъв друг шум, и издигна църква за прослава на Пресвета Троица, на Която беше поборник. И при пещерата се видя рояк ученици — колко многобройни, колко почтени, колко достойни за такъв отец, колко търсещи лицето на Яковлевия Бог! После той не се показва на приятели, на познати, на любимци, на роднини — нито на други някои — като нуждаещ се от нещо, и като свободен и по-горен от нуждите. Защото той за нищо на света не искаше да принизи душевното любомъдрие, нито пък дребните неща да смесва с висшите и плътските да приравнява с духовните, а поучаваше и с апостолското слово: „Тия мои ръце послужиха на мене и на онези, които бяха с мене.“ Той и на дело потвърждаваше казаното.

А каква бе работата на ръцете му? Дали прогонване на унизието, дали припечелване на нещо малооценено, дали доставяне на всекидневна храна? Нито едно от тия неща: защото и унизието беше прогонил, и смятаното за печалба на този свят считаше за подхвърлена дрипа, и за храната не се грижеше. А трупаше за братята полза, която е от царските съкровища по-ценна и която превъзхожда житниците на оня хранител в Египет. Защото Господните слова са слова чисти — сребро разплавено, от пръст очистено и седмократно изпитано: „Колко са сладки на гърлото ми Твоите слова! По-сладки от меда на устата ми!“

Но какво вършеше? Превеждаше божествените книги от еладски език на български. И някой, като ме слуша да говоря тези неща, нека не сметне, че съм излязъл вън от истината, понеже българските книги са с много години по-стари и са от самото начало на покръстването на народа, пък и защото са именно книгите, които е изучавал и този велик между светците човек, доживял дори до наши дни. Зная това и аз, и то иначе не е.

Но било защото първите преводачи не са вникнали докрай в езика и учеността на елините, било пък защото те са си послужили с грубия свой език, издадените от тях книги са се оказали прости по реч и несвързани по смисъл с гръцките писания, грубо съчинени и нестройни в потока на речта. И само защото се наричаха книги на благочестивите, затова се смятала за верни, ала в тях се криеше голяма вреда и противоречие с истинските доктрини. Затова и много ереси произлязоха от тях. Като унищожи всички стари книги, този втори

законодател слезе от върха на планината на ума, носейки с ръцете си, подобно на написани от Бога скрижали, книгите, над които се труди, и предаде на църквата истински небесно съкровище: всички нови, всички честни, с Евангелието съзвучни, в силата на докторите непоколебими, като жива вода за душите на благочестивите, като нож за езиците и като огън за лицата на еретиците. И се провикваше заедно с Павел: „Старото отмина; ето всичко стана ново.“

За колко похвали е достойно това, какви ми, за колко почести, за колко награди? Не наподобява ли то с величието на благодатта си онези скрижали, начертани от Бога, казвам, онези скрижали, на които се изписаха законоположенията на Божествената воля? Както на Мойсей бе предопределено, като се изкачи над видимото и като вникна чрез духа си в невидимото и недостъпното — което означава мрак — да узнае божествените тайни и със себе си да поведе всички люде към богопознание, така и на великия Евтимий. Обаче за него планина беше не видим някакъв земен хълм, а височината — знание на истинските доктори; мракът пък — недостъпното за другите прозрение, скрижалите и писанията върху тях — душа и ум заедно, и двете пречистени и осветени за Бога; поради техните истинни повеления на много народи се откри в своята красота тайнството на някаква велика божествена ревност, първоизточник на добродетелите. Защото тя и Мойсей, и Илия прослави — единия прочее законодател направи, а другия с възнасяне почете; Иисус Навий постави за военачалник, Финеес Замвриев със свещеничество възвиси. Самуила направи да вижда бъдещето, като взе Давид от дойното стадо, направи го цар на Израил и много други от Стария Завет направи известни и предаде на постоянно възпоменане. И не само съществуващи в Стария Завет, но и извън него се появиха такива мъже — ревнители на словото и премъдростта и поради това, като достигнаха близо до богопознанието, бяха свързани с писанието; от тях е и царят на Египет Птоломей, който, подтикван от разума на добродетелната си душа, нареди всички богоиздъхновени книги на Стария Завет да се преведат добросъвестно на елински език. И виж какво е било старанието на този мъж, че за да получи желаното, повече от 120 000 юдеи, робували на египтяните много години, пуска да си отидат. При това и дарове за първосвещеника, и подаръци многооценни за храма изпраща, и писма, с които иска книги и тълкуватели за тях; такива именно първосвещеникът изпраща — по шестима от всеки род,

познаващи съвършено и отеческия закон, и елинския език. И тъй, подпомогнати от Бога, в малко дни те привършват, понеже освен Божията воля има и царско старание.

Но за да се затворят най-сетне устата на безсрамните юдеи и за да се отхвърлят мъдруванията на безумните гърци, преди много години Светият Дух на спасителното провидение пожела да се извърши това. Защото кой би видял сега, какви ми, толкова изкусно преведени и разтълкували от еврейски език на нашия и Заветът, и пророците, като намаляха мъжете, познавачи на закона, едно, поради краткостта на живота, и, друго, поради честите пленявания и палежи, сполетели най-вече народа, следващ кръста; когато дойде и краят, който е разорения и запустяване и на храмове, и на жилища? „Защото ще ги разориш“ — рече Давид — „и не ще ги съградиш“, както оплаква Йосиф, описващ подробно бедите им.

Ако прочее оня така е удивлявал и тъй е възхваляван, оставяйки спомен за своето великомъдрие, при това елин и мъж извън Закона и пророците, не заслужава ли много повече благохваление — продължаващо с години — нашият отец, който прояви толкова преумножена ревност и който със своите слова еретическите мрежи разкъса като паяжинна тъкан?

Докато Евтимий живееше така, пастирът на людете достигна блажената си и достойна за светците смърт, като оставил тяло на земята, а с душа литна към небесните. С това редно беше за епископите и за целия народ грижата не за нещо друго, а за пастир. И сякаш по някакво съгласие всички вкупом бяха една уста и един глас, молещи Евтимий. И понеже подхождаше на свещта не да бъде скрита под крина, а на свещник да се постави, принуден от епископите, които Светият Дух беше свикал за това, макар че не желаше, той седна на църковното кормило.

Какво после? Веднага се възкачи на учителския престол и веднага прояви милост към сънародниците си и с дела я направи явна, като по това се оприличи на великия Мойсей и дори го надмина след ръкополагането. Защото оня, като изведе хората от Египет, ги насочи към обещаната земя, а Евтимий, велик с божествената и човешка премъдрост — от земята към небето.

Само с вида си и с обичайната си целеустременост той принасяше достатъчно полза на ония, които го виждаха, а с речта си,

поучаваща и лееща се подобно на бързотечен поток, напояваше с духовно проникновение. Какво са в сравнение с речта му струите на реката, напояваща Египет, или — на оня камък, напоил израилтяните в пустинята? И както градините, когато ги напоява дъждът, показват своята красота, застанали весело пред очите на земеделеца, така и чадата на Евтимий. Вкупом той със словото ги напояваше като дъжд, вкупом и те растяха с усърдие и плод принасяха — плод, за който Павел свидетелствува, наричайки го духовен. И съвсем не беше сгрешена никога сеитбата на неговите поучения. Понеже слушащите поученията първо виждат с очи учителя, той беше образец за наставление и извън думите — беседваше за добродетелите и себе си показваше с дела изцяло съвършен.

Кой е толкова смирен от имащите бездръзновена съвест като него, високия в духовните дарования, слушащ и в това Господа, Който казва: „Поучете се от Мене, защото Съм кротък и смирен по сърце“? Кой е така кротък и смесил премъдростта с красотата, та да не се нуждае никак от оръжието на яростта при напътствуването на такова паство?

Много от онези, които се наричат пастири, като мислят с ярост да опазят стадото, повече го погубват и получават заслужено наказание от господаря. Защото неопитният овчар, отльчил с кряськ една от овцете, неочеквано и изведнаж я поваля от брега и я изгубва; друга, хвърлил кривака, за да сплаши стадото, удря в главата и тутакси я вижда мъртва; трета, обезумял от тичане, ритва с крак и пречупва гръбначния ѝ стълб или ребрените кости, от които се пазят вътрешностите. Защото е слабо по тяло това животно, само от кости и вълна е съставено и поради това е предопределено за живот при человека от Самия Творец, Който, мислейки за всички, така е наредил, че не само нашата нужда от вълна и мляко да задоволява, но да получава и то от нас милост, грижа и закрила, понеже не може да се съпротивлява твърдо на срещналия го звяр.

А нашият пастир, гледайки кротко, движейки тихо устни и със свирката на духа призовавайки стадото, събираще го наедно и тъй го правеше неразълчно, като дори хромите носеше на раменете, за да не изостанат. Защото според навика, който имаха, овцете тичаха след оня сладък глас на пастира, а чуждия отбягваха. И така, като стъпваше пред тях с радостни нозе, водеше ги към полята на апостолите и

пророците. И обръщайки се често и виждайки тяхното благочиние — как вървят, как спазват реда, как се угояват, — радваše се, защото ще получи не само пълно възнаграждение от Господаря на стадото, но и много почести. А когато настъпеше зной от слънчевия пек и стадото имаше голяма нужда от прохлада, той го извеждаше на върха на евангелските планини и му даваше пълна свобода и след това го изпращаше оттам на небесата.

И това умение имаше пастирът: като укротеше дивите овце, присъединяваше ги към стадото. Виж и друго достойнство на пастира: зверовете, макар и много, бягаха далеч от стадото, тъй като постоянно се бояха от него и от гласа му като от гръм трепереха, без да бъдат гонени нито със стрели, нито с прашка, нито с кучешки лай.

Ще разкажа една от многото случки, известни тогава на мнозина от тамошните хора. Някой си Пирон — горещ пазител на Несториевата и Акиндновата и Варлаамовата ерес, а освен това и поборник на иконоборческата слава, излязъл от Константиновия град, дойде в Търновград като вълк, прикрит в овча кожа. И намери там някой си лъжемонах Теодосий с прозвище Фудул, с него единомислец и във всичко съгласен. Какви ли семена на злобата не пося тая зла двойка, разлагайки църковното тяло с развратни учения, разделяйки множеството и подготвяйки въстание и най-вече като подлудяваше царските велможи и властонаачалници с магьосничество и бесовски измислици? Към голяма беда тласкаха православното стадо, понеже то — послушно — свиква еднакво и в доброто, и в лошото да подражава на началствуващите.

Какво направи прочеен небесният човек? Щом това узна, той уподоби своето гърло на тръбите на онези свещеници, от които Йерихонските стени рухнаха, и започна мъжки да унищожава оная напаст. Денем събираще хората в храма и ги наಸърчаваше, поучаваше ги, разрешаваше съмненията им, изобличаваше злите плевели, а нощем, молейки се със сълзи, призоваваше помощ от небето. И тутакси ги повали като Яний и Амврий; като Амалик ги победи; закла ги с ножа на словото като свещениците на безсрамието, които бяха преболи с нож всечестната икона на приснодевата, и като аравийски вълци ги прогони далече от църковните предели.

Кой е така милостив, че от самия вид на бедните се облива в сълзи като него, който живееше в нищета, равна на тяхната? Ето защо

той не тук или там, а целия свой град направи странноприемница. „Защото знаем ли, чада — казваше, — дали заедно с тези бедняци няма да се удостоим да приемем и Христа? Защото сам Той рече: «Истина ви казвам, понеже сте сторили това на един от тези Мои най-малки братя, на Мене сте го сторили.»“ Но той беше и лекар, който премъдро лекуваше душевната огнища и другите страсти, изрязвайки умело от самата гълъбина корените на греха. Това прочее е ясно както от много други случаи, така и от тази. Край град Търново се намира една местност, отделена от него само с една река, видима отвред, пълна със злак и напоявана обилно с изтичащи води; водната ѝ щедрост наслаждаваше очите преди вкуса; с дървета гъсто обрасла, тя е пълна с разнообразие на всякакви плодове и цветя, я над нея се издига гора гъста и пространна. В тази местност се намираше храм на Приснодевата Христова майка и Богородица, в който всяко лято се събираще населението от целия град заедно с жените и децата, като по обичая празнуването продължаваше осем дни. И събрали се заради празника и уж за да се помолят, отдаваха се на греха, на всякакви пороци и привличаха божието негодувание, понеже местоположението и пустотата благоприятствуваха за похоттана блудните. Какво стори премъдрият? Отсече корена и изсъхна плодът на греха: отмени празника, като забрани да се събират вече на такова тържество. И така прекрати гибелта на много души. Така благият лекар за общата полза се грижеше.

Веднъж настана голяма суша, почти такава, каквато беше при пророк Илия; на земята не се намираше следа нито от роса, нито от влага; тя се беше напукала от тази засуха и изпускаше дим като горяща пещ; това заплашваше с глад. Нивите заприличаха на градски улици и никой нямаше надежда, че ще почиства гумно и ще наостря сърп.

И тогава жителите на града, като отидоха при Евтимий, изплакаха се от чаканото нещастие. Милост към тях изпълни човеколюбивата му душа и той ги посъветва да не се отчайват, а да се уповават преди всичко на Господа, Който може по волята Си да превръща морето в суша и твърдия камък заедно с безводната земя — във водни извори. На следващия ден той заповядва да го последват заедно с жените и децата. Прочее, като прекара ;цялата нощ в молитва, щом изгря слънцето, той излезе на полето с всички служители на олтара. И като обходи доста местността и се измори, той сам видя

онази опасност. И когато дяконът каза: „Да преклоним главите си пред Господа“, той веднага падна на колене и вдигнал нагоре свещените си ръце и очи, се помоли. Проче, хората не чуваха глас, защото не с уста се молеше, а със сърце и силата на молбата му достигна до ушите на Господа Саваота. И тутакси той изтръгна милост. И признания дъждовни се показваха на небето — вятърът задуха от северните хребети и донесе облаци като пълни мехове. И щом светецът влезе в града, веднага заваля дъжд — не внезапен и стихиен, а тих и напоителен — и не престана да вали, докато не наля плодовете и ги предаде на зреене.

Така прояви Бог доверието Си към този мъж. И така Евтимий пак показва хубаво реченото от Бога: „Който вярва в Мене, ще върши и делата, които Аз върша.“

Поради това благочестието получаваше многократно доверие. И навсякъде се разчу за станалото и любовта към пастира растеше. И което казаха в книгата на Йов робите му: „Кой ще ни даде да се наситим от пътта му?“, това стана, за да го види целият народ; защото никой не се задоволяваше само с желанието да се насити от думите и вида на отеца, ако не го покани и в своя дом. При посещението му всички, които биваха в дома, получаваха благословия; преклонен от техните молби, той ги изслушваше и по повод на посещението насаждаше всякакви добродетели в техните души и ги превръщаше от телесни в духовни и от земни — в небесни; и им казваше думите на Закхей от Евангелието: „Господи, ето половината от моя имот давам на бедните и ако някого съм измамил, четворно ще отплатя“. Той и усърдието им хвалеше, и с благословия ги укрепваше: „Днес е спасението на този дом“.

Множество хора — не само от български род, които той имаше за свои по апостолски жребий, но и от всички страни — на север до океана и на запад до Илирик — биваха привлечани отдалече от добродетелта на този мъж; и само като го видеха, смятаха това за голяма придобивка, а пък щом се удостояваша, и със словото му, считаха това за явно спасение. Като разбра тяхното усърдие, Христовият подражател ги призоваваше при себе си и ги напояваше до насита с питието на благочестието; и така, проче, той на тях стана учител по благочестие, а те — на своите отечества. Защото кой народ, сроден с българския по реч, не прие неговите писания, неговите

учения, труда и потта на този, който вместо с нозе да разнася евангелската проповед, си служеше с ръка, и вместо с апостолски мрежи — с перо, и така извличаше от дълбочината на невежеството спасяместите.

И понеже по апостолски проповядваше и поучаваше и към Бога насочи всесъвършени хора, подобаваше да бъде подхвърлен на всекидневните гонения и скърби и смърт на апостолите, та той, който беше във всичко подобен на тях, да не изостане от безкрайната им слава. И понеже пророците са съгласни с апостолите, в бедите тук той и на тях се оприличи и най-вече на великия Йеремия, осветен още в майчината си утроба.

Варварският цар, възгордян от победите си и от завладяването на много народи, понеже беше слушал за Търново, за голямото му величие, за твърдостта на стените му, за красотата му и за самото му местоположение — извънредно труден за превземане, защото освен стени притежаваше достатъчно и естествени крепости, а освен това — големи богатства и многобройно население с велика слава както в църковните, така и в царските дела, пожела доброненавистният да го разори. Затова, като вдигна всичките си източни войски, започвайки от персийските предели, от Ликаония и Асия, премина Хелеспонт и завари западните си войски, както беше заповядал; събрани всички заедно, те превъзхождаха не само войските на Дарий, царя на персите и мидийците, но и тези на Александър Македонски. С тях пристигна и ненадейно нападна града — не от една или две страни, но като го обгради целия отвсякъде с човешки тълпи. И на голямо пространство бяха свирепите. Разяреният варварин заплашваше, че с огън ще гори, обещаваше, че на късове ще сече и на друга мъчителна смърт ще предаде тези, които продължават да са непокорни. И най-после превзе града, но не със своята сила, а като замъкна Божието предопределение.

И веднага йереят беше изгонен от църквата, която завзеха творците на безсранието. В ръцете на чуждеземците падна кивотът на Завета, във владета на асирийците се оказа светинята на светините и което е най-варно — светините бяха предоставени на псетата.

С какво беше заслужил — кажи ми — да страда светецът тогава, гледайки със своите очи това, което и слухът не би могъл да понесе? Ако Давид, който беше цар и стоеше извън свещения закон, толкова

страдаше, казвайки: „Жалостта за твоя дом ме яде“ и „Хулите на тези, които те хулят, падат върху мен“, колко повече страдаше йереят, чиито трудове и усилия се виждаха потъпквани? Какво прочее? Нима изпадна в печал повече, отколкото подобава? Нима се размекна от страх? Нима се предаде на малодушие или на бездействие? Нима побегна, виждайки, че стадото му се разграбва? Нима произнесе някоя малка или голяма дума, недостойна за неговото любомъдрие? Съвсем не, но дори се яви пред царя и укроти неговия порив, дишаш убийство, и страшния вид на варварина превърна в благоприлично държание, както някога пророк Даниил укроти лъзовете в ямата, а момците — пламъка на пещта. Защото и варварската ярост обикновено се срамува от добродетелта на такива мъже.

И когато видя отдалеко, че Евтимий иде с обичайното си благочиние и мъдро самовгълбение, без да погледне нито едно от зрелицата пред него, които привличаха очите и слуха на малоумните, а ги отминаваше, сякаш те бяха изписани върху стените, тогава царят не продължи да седи, а веднага стана и с благовиден израз на лицето му отдаде почит и го удостои с най-близкия стол. И той изслуша молещия се за народа, макар че не изпълни докрай реченото.

И както някой доблестен воевода, победен от противниците, не обръща гръб окончателно, но като събере пак войските си, извоюва победа, така и той постъпи. Понеже беше изгонен от църквата, той влезе в друга, посветена на името на върховните апостоли Петър и Павел. И тях като взе за защитници, отдаде се на много по-големи подвизи, отколкото по-рано: грижеше се как да запази хората незасегнати от варварското погубване, поучаваше, утешаваше, падналите повдигаше, на препъналите се простираше ръка, легналите изправяше, които щяха да паднат, подкрепяше, борещите се похваляваше и към мъжество ги наಸърчаваше, а някои пък отсичаше като гнила част, за да не загние цялото тяло, или като прокажена овца изгонваше, за да не предаде болестта на цялото стадо. И така тия втори подвизи и победи на този мъж над Лукавия бяха по-големи, отколкото първите, когато управляваше в мир народа. Защото Божественият промисъл много пъти оставя дявола да развиши буря срещу светците, за да могат, като страдат, да го победят и да се увенчаят, а онези, които се борят с тях и ги мъчат, да бъдат победени от тях и да станат достойни за смях. Така стана и с Йов: когато поради злините, толкова

многобройни и големи, че и умът не би могъл да ги побере, дяволът сметна вече страдалеца за победен и умъртвен, тогава окаяният се видя отъпкан под неговите нозе, без да може да диша. Така стана и при апостолите; когато дяволът мислеше, че е възпрял евангелската проповед и повдигна гонения, наостри мъчителя и царя подбуди към убийството на апостолите и ги предаде на мъчителна смърт, тогава той видя, че Евангелието е обхванало не само тук-таме, а цялата вселена като Второ небе.

Понеже така Лукавият се видя свързан от своите вериги и наранен от своите стрели и като не можеше с мълчание да понесе упадъка на силите си и пълното загубване на оръжието, повдигна буря по-голяма и по-люта от първата, при описанието на която и човешкият език изтръпва, и костите се разтреперват.

Военачалникът — турчин, който беше поставен от турския цар да управлява града — повика при себе си божиите хора, които превъзхождаха другите по име, по добродетел и по благородство, за да се посъветва за някои общополезни дела. И те вървяха, следвайки вестителите, в неведение, както овцете вървят след тези, които ще ги колят, и всички, носейки своята кръв, бързаха да се доверят на убийствените десници. Щом ги видя в ръцете си, кръвожадният звяр посред църква ги изкла и, по-точно казано, ги освети, без да се засрами от белите коси, без да пощади младостта, а в забава на ножа превърна гърлата им. Жертви одушевени, словесни жертви, изгорени изцяло, кръстили се повторно в своята кръв; пролели посред църква кръвта си към кръвта на пророк Захарий, та заедно с Авел да се провикнат от земята към Господа; те, които са изпили чашата на мъчението, достойна да бъде изпита от любимците на Бога, които със своята кръв удавиха всички вражи пълчища, както тристатите на гордия фараон! О, свято опълчение! Не един по-напред, а друг по-после, но всички вкупом застанаха пред мъчителя, оплюха го и като се представиха на Христа, веднага се увенчаха! Мъчителят хвърли техните трупове за храна на птиците небесни, а Господ причисли духовете им към най-кrottките ангели. О, воини, които вярата опазихте и броя си не намалихте! Чуйте и броя им: сто и десет бяха те, чиято кръв обагри църквата. И макар че бяха толкова много, не се разкъса мрежата на вероизповеданието.

Такива бяха чадата на блажения Евтимий, така запазиха учението му, така въздадоха почести заради многото трудове, които този мъж положи за тях, като не само се лишиха от имот, дом, деца и сродници, но и до кръв се подвизаваха за благочестието, което получиха от него като отечески жребий. Достатъчна е тяхната честна и за ангелите похвална смърт, за да се достигне върхът на похвалите за Евтимий, за да не са нужни повече думи към разказа за неговите подвизи.

После, грабнат от войниците, той благодързновено застана пред мъчителя, без страх в душата си, без да се измени от боязнь и със спокойствието на лицето си проявяващо благодатта на Духа, Който живееше в него. А когато съблякоха одеждите му и го отведоха на градската стена, за да бъде позорна неговата смърт, и приготвиха всичко необходимо за посичането му, нима промени лице, нима се разтрепера, нима показва с нещо обич към живота? Съвсем не: защото беше ученик на Павел и като него бързаше да се отдели от тялото и да заживее с Христа. И това пролича от думите, които каза на варварина: „О, несправедливецо, защо така безумно и долно унизи величието на моето достойнство? Подобаваше по-напред свещеникът да се пожертвува, а след това да го последват жертвите, трябваше пастирът да върви пред овцете и бащата — пред децата. Те всички бяха първо на мене поверени, затова и на мене първо приличаше да изпия чашата на заколението: защото работникът, който се труди, трябваше пръв да вкуси от сладкия плод!“

Това говореше великомуъдрият и призоваваше палача и главата скланяше, като протягаше с готовност шия. И оня дойде и беше вече готов да нанесе смъртоносния удар. Но Този, Който някога порази и направи неподвижна ръката на оня беззаконен цар, простряла се да улови пророка, и тази убийствена десница по същия начин превърна в неподвижна и неспособна за действие, сякаш беше никаква ръка на мъртвец, прилепена към живо и движещо се тяло. И се потвърди онова, за което се молеше Давид: „Отплати им според делата на ръцете им“. Това хвърли в ужас оня горделивец и цялото измаилтянско събище и ги накара повече да не стоят и да избягат от самото място, а на блажения, като наметнаха одеждите, му казаха да върви свободно, където иска.

Видяхте ли — което и по-напред казах, — че лукавият бяс бива побеждаван и повалян чрез това, с което смята да победи великите

мъже. Ето проче, отново нашият отец сломи въображаемата му сила и го посрами пред смъртния си час. И понеже е невъзможно на человека да умира много пъти, той доброволно изпълни казаното: „И заклан беше, и се прослави като мъченик, без да пролее кръвта си“. И виж как се преумножи победата, че застави дори и тези, които дяволът повдигна срещу блажения Евтимий, да познаят Христовата непобедима сила. Като видяха мъжеството на този велик човек, презрението му към смъртта, вярата му в Бога и грижите му за Своите чада, а също така и преславното чудо с ръката на палача, увериха се, че християнската вяра е истинска. И то пролича от това, че избягаха и от мястото. А някои, като помислиха, че ще изпитат по-голям гняв от небето, ако още мъчат архиерея, оставиха го и сами предпочетоха да избягат.

И както стана после? След това чудо варваринът заповяда да се изселят жителите на изток, защото така изискаха и царските повели, а пък божият човек да бъде изпратен на заточение в Македония. И той тръгна заедно с хората като втори Йеремия — гледка, предизвикваща сълзи дори у камъните на ония град. Защото се разделяха деца от бащи и братя от родни братя; при това не всички заедно биваха отвеждани, та поне като се виждат, да се утешават в скръбта, но едни, които се отличаваха по род, богатство и красота на лицето, се откарваха, а други се оставяха. Ония дни бяха дни на плач! Защото има ли нещо по-горчиво от изселването и по-тежко от раздялата с родни, когато споменът за отечеството и близките пробожда винаги сърцето като жило? И ето, прегръщаха се един друг, целуваха се, прощаваха се, с ридание огласяха местността. Сред тях, подпирайки се на жезъла, вървеше пеш великият Евтимий, обливан в сълзи и с душа, наранена от хиляди стрели. Но не от тях страдаше той, нито от болест и старост беше сломен, а защото бе изтерзан от страданията на хората и от крехката възраст на децата.

И когато стигнаха до мястото, където въпреки желанието си пастирът щеше да се раздели с тях — о, кой без сълзи би си спомнил това! — всички паднаха в краката му, обливаха ги с дъжд от сълзи, допираха устни и лица, целуваха му ръка, наричаха го пастир и учител, чедолюбив баща; и раздялата си с него смятаха за раздяла с душата. Едни от жените слагаха пред него децата си, а други, които бяха поблизо, се удостояваха да се докоснат до ръцете му, трети — до дрехата му, която напояваха с горещи сълзи като някоя ръка на светец; други,

поради силната вяра, изтръгваха тревата, на която стоеше; някои пък, притискани от народа, като не можеха да се приближат, с вопъла на горчивите сълзи молеха отдалеко за последен благослов и прошка искаха, понеже предчувствуваха в душите си, че няма вече да го видят жив. А той ги утешаваше и простираше към тях своето поучително слово, като заръчваше да се придържат о Божиите заповеди и да пазят непорочна вярата, с която не само се познава любовта към Господа, но която донася и слава дори на мястото на заточението за онези, които са я запазили. Това се случи — казваше той — и с внуките на верния Авраам: най-напред с Йосиф, който беше несправедливо продаден от братята си като роб, а после се прослави като цар. След това и с великия бого видец Мойсей, роден в Египет, в дома на робството, който наказа мъчителите, извършвайки чудото с морската вода и извеждайки вкупом сънародниците си от Египет, от дома на робството. Пък и Зоровавел Салатиилов поради благочестието си в плен дори просия в слава всред царския дом и с много помогна за освобождението на Израил и за вдигането на храма. А какво направиха Даниил — укротителят на лъзовете — и тримата момчи, угасили огъня? Не превъзмогнаха ли те всичко това и нещо повече с вярата си? Защото Павел свидетелствува за това, казвайки: „Угасиха огнената сила, затвориха устата на лъзовете“. А какво стори и великодушната и велика по вяра Естир? Като омилостиви най-напред Бога с пост и молитви, не укроти ли пламналия гняв на мидийския цар и освободи сънародниците си израилтяни, които вместо да измрат в един ден, се намножиха като морския пясък? И ги съветваше да благодарят за сполетелите ги беди, като им обещаваше заради тях да очакват неизречени блага и накратко казано — със сладкото си словопоучение ги подготвяше по-леко да понасят страданията. Като изрече това с оня богоувдъхновен език и падна на колене, Евтимий се помоли заедно с тях. После стана от молитвата и им даде последен благослов. И когато един от народа се обърна към него иридаеики извика: „Кому ни предаваш, добри пастири?“, той отвърна: „На света троица ви предавам и сега, и навеки!“.

Когато пристигна на мястото, където го водеха, и пустино, любивата му душа видя пустинята и разгледа мястото, което беше тъкмо по неговата воля, просълзи се, защото сърцето му се стопли от прозрителното действие на духа, и рече: „Ето покоя, дето ще прекарам

малкото още дни на земния си живот и ще благодаря на Бога, моя наставник, докато Me освободи от телесните ми вериги“.

Но каква беше работата на Евтимий в заточение? Ловитба, обичайната работа на апостолите, но не на риба, а на човеци, и то всеки ден и всяка нощ и просто всеки час. Защото при него се стичаше цялата околнна местност на онай планина, както някога околностите на юдейския Йерусалим — при Йоан Кръстител; и едни като от вериги се освобождаваха от различни ереси, други пък отхвърляха тъмата на сарацинското безчестие, трети изоставяха скотския си живот като мръсна дреха. Насаждаха се образците на всяка добродетел, хората се учеха да познават Господа, неуките ставаха учители на други. И не само на онова място се стичаше народът да види този втори Илия, но и по всички градове, по села, пътища и тържища, в домове и в църкви се чуваше Евтимиевото име, разнасяно като някоя светиня. И право е рекъл пророкът: „По цялата земя се разнесе неговият глас и неговите думи — до края на вселената“.

И понеже той така просия в своя град и в отечеството си,. слухът за онай любомъдра душа започна да се разпростира почти по цялата вселена. На някои може да се стори невярно това. Но благоволи Бог и в чужда страна да се прояви така, че възвалата му да бъде най-истинна, като самите местни жители станат проповедници и благохвалители на онай чуждестранен затворник, заточен и преизмъчен. Много пъти те донасяха на ръце децата си, обхванати от различни недъзи, а се връщаха, гледайки ги да ходят със своите крака, освободени от недъга като от тежки окови. Нужно беше на изцелените всякак да разгласят като с тръба за благодеянията на лекаря. Затова и много от видните жени на управниците на онази област идваха при него и той ги водеше към благочестие. Те пък, като спечелваха своите мъже с неговите молитви, ги завеждаха при него, а той — при Христа. Освен това те му носеха много злато и го молеха да го приеме за нуждите на своята обител, а той ги учеше да го раздават със своите ръце на бедните и по такъв начин им строеше стълба към небето. И когато един от тях го запита: „Та кой, владико, е победен от тебе и кой повече се нуждае от милостиня от тебе, който си сломен от такава старост и болест и от толкова мъчения от неверниците?“ Той, като погледна кротко — защото свободната душа никога не може да гледа гневно — тихо отговори с усмивка на уста: „Моето богатство, чадо, е скрито тук — и

показа Евангелието — и ще бъде открыто, когато този, Който ни го е предал, започне да ни иска сметка какво сме припечелили с него. Но то не е само мое, а на всички, които обичат Господа.“

О, какъв блажен и апостолски глас! О, какъв отговор на благородна душа! Такова беше любомъдрието на нашия отец и в чуждата страна. Така и в гонение, и в заточение неговата грижа беше човешкото спасяване. Той завеждаше при Христа съвършени — области, градове, села и народи. Затова нека замълкнат нашите похвали, защото сам Бог го хвали, казвайки: „Добрият пастир и душата си дава за овцете.“ А и Павел му е изплел венец, когато е казал: „Такъв архиерей ни трябваше.“

Нека прочее тук да бъде краят на моето слово за Евтимий, дето е краят на неговия живот, по-точно краят на страданията и началото на живота му в Христа, какъвто нека и ние всички да получим чрез благодатта и човеколюбието на нашия Господ Иисус Христос, комуто — заедно с безначалния Му Отец и пресветия Му животворящ Дух — слава, чест, власт и поклонение сега и винаги и навеки! Амин!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.